

SOLVA

INTERGEMEENTELIJK SAMENWERKINGSVERBAND
VOOR RUIMTELIJKE ORDENING EN SOCIO-ECONOMISCHE EXPANSIE

LEDE VIJVERSTRAAT

ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK

December 2009

De Maeyer W. en Cherretté B.

Colofon

Project:

Archeologisch vooronderzoek
Proefsleuvenonderzoek
Lede Vijverstraat (09-LED-VS)

Opdrachtgever/Bouwheer:

Gemeente Lede
Markt 1
9340 Lede

Uitvoerder:

SOLVA
Intergemeentelijk samenwerkingsverband
voor ruimtelijke ordening en socio-economische expansie
Zuid III, Industrielaan 18
9320 Aalst (Erembodegem)

Wouter De Maeyer (vergunninghouder)
Bart Cherretté (coördinatie)

Termijn:

3 december 2009

The logo for SOLVA features the word "SOLVA" in a bold, serif font. The letter "V" is stylized with a horizontal line extending to the right, ending in a small, curved flourish.

Afbeelding voorblad: Zicht op het onderzoeksterrein

Copyright: Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van SOLVA. Alle foto's, tenzij anders vermeld: © SOLVA.

INHOUDSTAFEL

Inhoudstafel	3
1. Inleiding	4
1.1 Algemene gegevensfiche	4
1.2 Aanleiding van het vooronderzoek	4
1.3 Doelstelling en methodologie van het vooronderzoek	5
1.4 Opbouw van het verslag	5
1.5 Dankwoord.....	5
2. Algemeen.....	6
2.1 Geografische en bodemkundige situering.....	6
2.2 Historiek van het archeologisch onderzoek te Lede.....	7
2.3 De Merovingische begraafplaats langsheen de Wichelse Steenweg te Lede.....	9
3. Het archeologisch onderzoek	10
4. Besluit en advies.....	11
5. Bibliografie.....	11

1. INLEIDING

1.1 Algemene gegevensfiche

Opgraving ☐	Prospectie X
Vergunningsnummer:	2009/347
Datum aanvraag:	12/11/2009
Naam aanvrager:	Wouter De Maeyer
Naam site:	Lede Vijverstraat (technische dienst gemeente) (09-LED-VS)

Site:	Lede Vijverstraat
Code van de site:	09-LED-VS
Type onderzoek:	Prospectie
Plaats:	Lede, Vijverstraat – Wichelse Steenweg
Kadaster:	Afd. 1, Sectie E, nrs. 296 D, 300 B, 301 D, 330 C
Vergunningsnummer:	2009/347
Vergunninghouder:	Wouter De Maeyer
Datum aanvraag:	12 november 2009
Opdrachtgever:	Gemeente Lede, Markt 1, 9340 Lede
Uitvoerder:	Intergemeentelijk samenwerkingsverband SOLVA, Industrielaan 2, Zuid III, 9320 Aalst (Erembodegem)
Archeologen:	W. De Maeyer en B. Cherretté
Wetenschappelijke begeleiding:	NVT
Termijn:	3 december 2009
Methode:	Proefsleuvenonderzoek

1.2 Aanleiding van het vooronderzoek

De gemeente Lede zal op een perceel gelegen tussen de Vijverstraat en de Wichelse Steenweg een loods bouwen ten behoeve van de gemeentelijke technische dienst. Aan weerszijden van de Wichelse Steenweg, tussen de Vijverstraat en de Bergstraat, zijn in het verleden tal van vondsten gedaan die bewijs leveren van de aanwezigheid van een Merovingisch grafveld, en mogelijk ook een Romeinse site (zie verder). Naar de exacte grootte van dit grafveld kunnen we enkel gissen. Op basis van de verschillende vindplaatsen is wel een hypothetische afbakening mogelijk. Het perceel waarop de gemeentelijke loods zal gebouwd worden, grenst aan deze afbakening. Derhalve kon verondersteld worden dat de bouw archeologische sporen kon roeren. Het Agentschap R-O Vlaanderen adviseerde derhalve een archeologische prospectie van de af te graven zones.

1.3 Doelstelling en methodologie van het vooronderzoek

Vermoedelijk zijn de terreinen waar de loods zal komen te staan in het verleden opgehoogd, aangezien ze lange tijd door de gemeentelijke dienst voor de opslag van grond zijn gebruikt. Over de dikte van dit ophogingspakket kan bij aanvang niets gesteld worden.

De bijzondere voorschriften die door het Agentschap naar aanleiding van dit project zijn opgesteld, voorzien in een voorafgaandelijke afgraving van de af te graven zones voor de aanleg van de brandweg en de loods, waarbij de verstoorde bovengrond dient verwijderd tot op een archeologisch leesbaar niveau, bepaald door de archeoloog.

Echter, aangezien het terrein momenteel reeds verhard is, zullen de graafwerken voor de constructie van de loods zich beperken tot het uitgraven van enkele putten ten behoeve van betonnen sokkels. De betonnen vloerplaat wordt grotendeels bovenop de reeds verharde grond aangelegd. Er zal voor de aanleg van de vloerplaat hooguit een minimale terreinnivellering noodzakelijk zijn.

Derhalve is in overleg met het Agentschap besloten de archeologische controle in eerste instantie te beperken tot het uitgraven van inspectieputten op de plaats van de toekomstige betonnen sokkels. Op deze wijze is de stratigrafische opbouw te evalueren en kan de impact van het project beter ingeschat worden.

1.4 Opbouw van het verslag

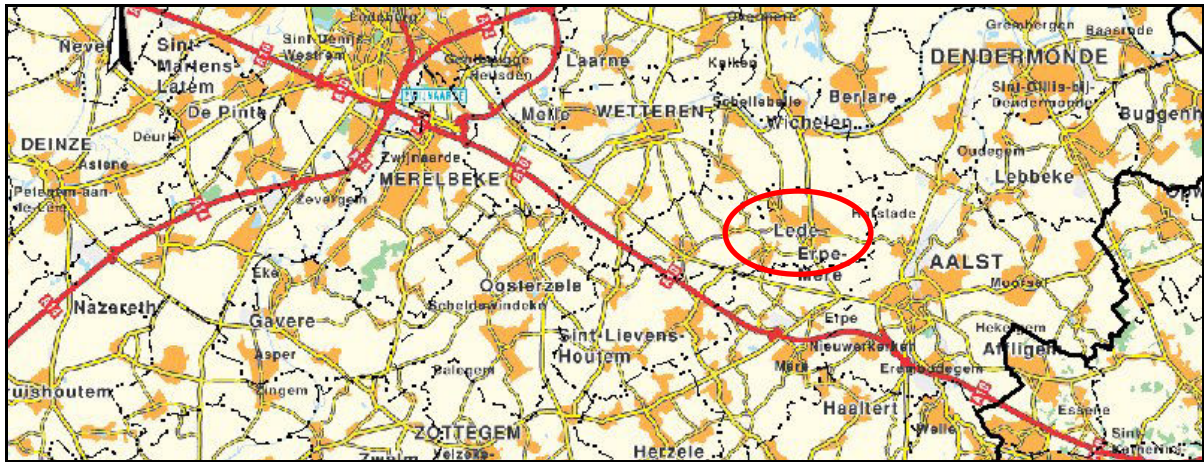
Hoofdstuk 2 plaatst de archeologische site respectievelijk in haar geografisch/bodemkundige en haar archeologisch/historische context. Hoofdstuk 3 beschrijft de methodologie en de resultaten van het onderzoek. In het daarop volgende deel (hoofdstuk 4) wordt een evaluatie gemaakt van de bekomen resultaten en worden aanbevelingen gedaan voor verder onderzoek. Na dit kort besluit volgen de bibliografie en een reeks bijlagen.

1.5 Dankwoord

SOLVA dankt de gemeente Lede voor de vlotte samenwerking.

2. ALGEMEEN

2.1 Geografische en bodemkundige situering

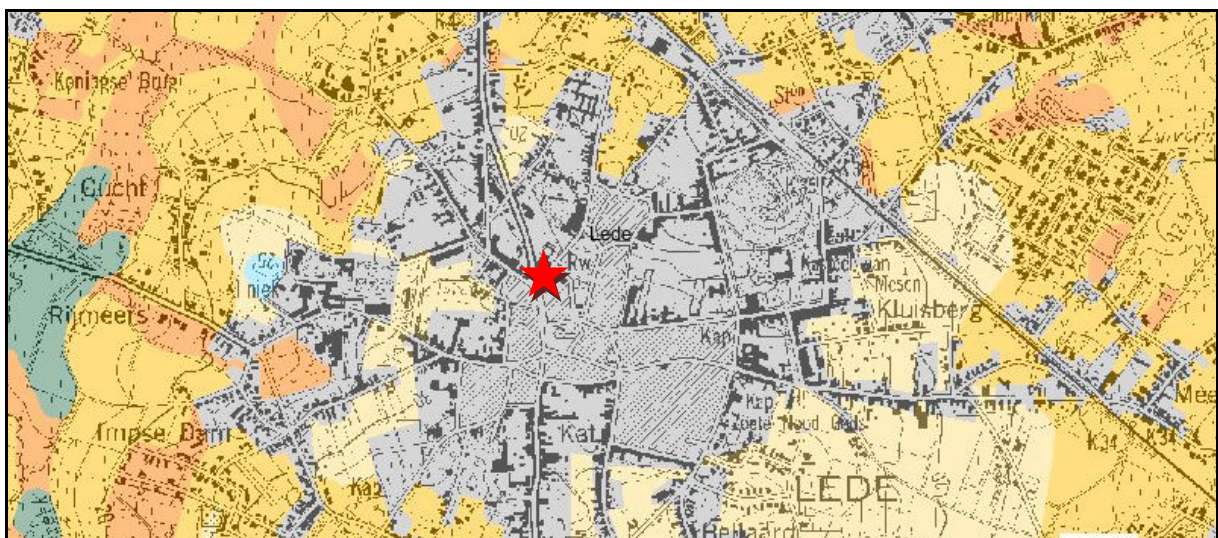

Figuur 1 : Situering Lede

Bron: <http://geo-vlaanderen.agin.be/geo-vlaanderen/straten>

Lede, gesitueerd tussen Aalst en Gent, ligt in de Oost-Vlaamse zandleemstreek (fig. 1). De gemeente is gelegen op de grens van het Midden-Vlaams glooiend zandleemdistrict (zuiden) en het Pleistoceen riviervalleiendistrict van de Schelde' (noorden)¹. De gemeente ligt op een heuvel (maximale hoogte 40m TAW) die een vrij dominante plaats in het landschap inneemt en van waar men aan alle zijden uitkijkt op lager gelegen delen. De heuvel is de laatste duidelijke verhevenheid vooraleer men naar het noorden toe de vlakte van de Scheldevallei bereikt. De naamgeving van de plaats (Lede < Germ. *blitha* = heuvelhelling²) spreekt voor zich.

Het projectgebied is gelegen op de noordflank (20m TAW) van de heuvel. Het terrein staat op de bodemkaart gekarteerd als bodemtype OB (bebouwde zones). Rondom de dorpskern komen overwegend bodems van het type Lba (droge zandleembodem) en Lca (vochtige zandleembodem) voor (fig.2).

Figuur 2: Topografische kaart en bodemkaart van de omgeving van Lede, met situering van de site (Bron: <http://geo-vlaanderen.agin.be/geo-vlaanderen/bodemkaart/#>)

Legende: lichtgeel: droge zandleem; donkergeel: vochtige zandleem; roze: natte zandleem; grijs: antropogeen

¹ Voor een definitie van de ecdistricten zie 'Een lijn door het landschap. Archeologie en het vTn-project 1997-1998', In 't Ven I. & De Clercq W., 2005, pp. 21-23.

² Gysseling 1995.

2.2 Historiek van het archeologisch onderzoek te Lede

Een beknopt overzicht van het archeologisch onderzoek in Lede wordt gegeven door Walter De Swaef en Bart Van Langenhoven in hun publicatie 'Lede Ondersteboven'³. In onderstaand overzicht beperken we ons tot de vondstmeldingen en opgravingen die relevant zijn met betrekking tot dit onderzoek.

Het vroegste "archeologisch onderzoek" te Lede gaat terug tot het midden van de 19de eeuw. In 1846 werd tijdens van de aanleg van de Wichelse Steenweg een Merovingisch grafveld uit de 2de helft van de 6de en de 7de eeuw aangesneden. Deze ontdekking was zodanig belangrijk dat ze tot een 'opgraving' leidde tussen 1846 en 1848, geheel volgens de mode van die tijd. Het onderzoek concentreerde zich op het recupereren van mooie vondsten. Dhr Schayes, conservator van het Brusselse Koninklijke museum, publiceerde destijds wel enkele artikels over het vondstmateriaal, maar over de site zelf komen we niets te weten. Zeker is dat het een rijk grafveld moet geweest zijn, dat vermoedelijk op of rond een ouder, Romeins grafveld gelegen is. Het vondstmateriaal is immers voornamelijk Merovingisch, maar zou ook enkele Romeinse voorwerpen omvatten. De vondsten, aardewerk, glazen vaatwerk, juwelen in goud en zilver, gespen, munten en wapens, bevinden zich thans ten dele in het Koninklijk museum voor Kunst en Geschiedenis te Brussel⁴ (zie verder, hoofdstuk 2.3).

Eveneens in de 19de eeuw voerde diezelfde Schayes een opgraving uit op de Bellaert, waarbij een Romeinse steenbouw (villa?) werd aangetroffen. Opnieuw is er bijzonder weinig concrete informatie over de opbouw van de site of het verloop van het onderzoek. Wat wel geweten is, is dat er aardewerk, munten en maalstenen zouden gevonden zijn, evenwel heden ten dage niet meer bewaard. Een munt zou een denarius van Vittelius zijn geweest, uitgegeven in Rome in 69 na Chr.⁵

Een belangrijke figuur in het archeologisch onderzoek te Lede is de Ledenaar Jean Moens. Deze advocaat had een uitgesproken belangstelling voor het verleden. Hij was een verwoed verzamelaar en richtte zelf twee musea in. Als amateur-archeoloog verzamelde hij in 1895 tijdens de bouw van het stadhuis van Lede aardewerk, door hem toegeschreven aan de Romeinse periode. In 1992 lieten bouwwerken op het terrein van het politiegebouw archeologen toe Moens' bevinding te controleren. In tegenstelling tot Jean Moens vonden ze geen Romeins, maar middeleeuws materiaal in een ophogingslaag tot ca. twee meter onder het straatniveau. Het aardewerk suggereerde een datering in de 13de tot 15de eeuw⁶.

In 1984 en in 1986 werd onder leiding van Walter De Swaef archeologisch onderzoek uitgevoerd op het Leedshouwken. Men trof er een cirkelvormige vlechtwerken waterput aan, die op basis van het vondstmateriaal (Jogasse-aardewerk) kan geplaatst worden in het begin van de Late IJzertijd, omstreeks 450 VC⁷.

Tenslotte vond Bart Van Langenhoven in 1992 tijdens de opvolging van funderingswerken aan de Ommeganglaan, in de nabijheid van de Bellaert waar Schayes een Romeinse steenbouw zou aangetroffen hebben, Romeins aardewerk. Het betrof terra sigillata en gewoon grijs aardewerk, te dateren tussen 50 en 250 NC⁸.

3 De Swaef & Van Langenhove 1999b.

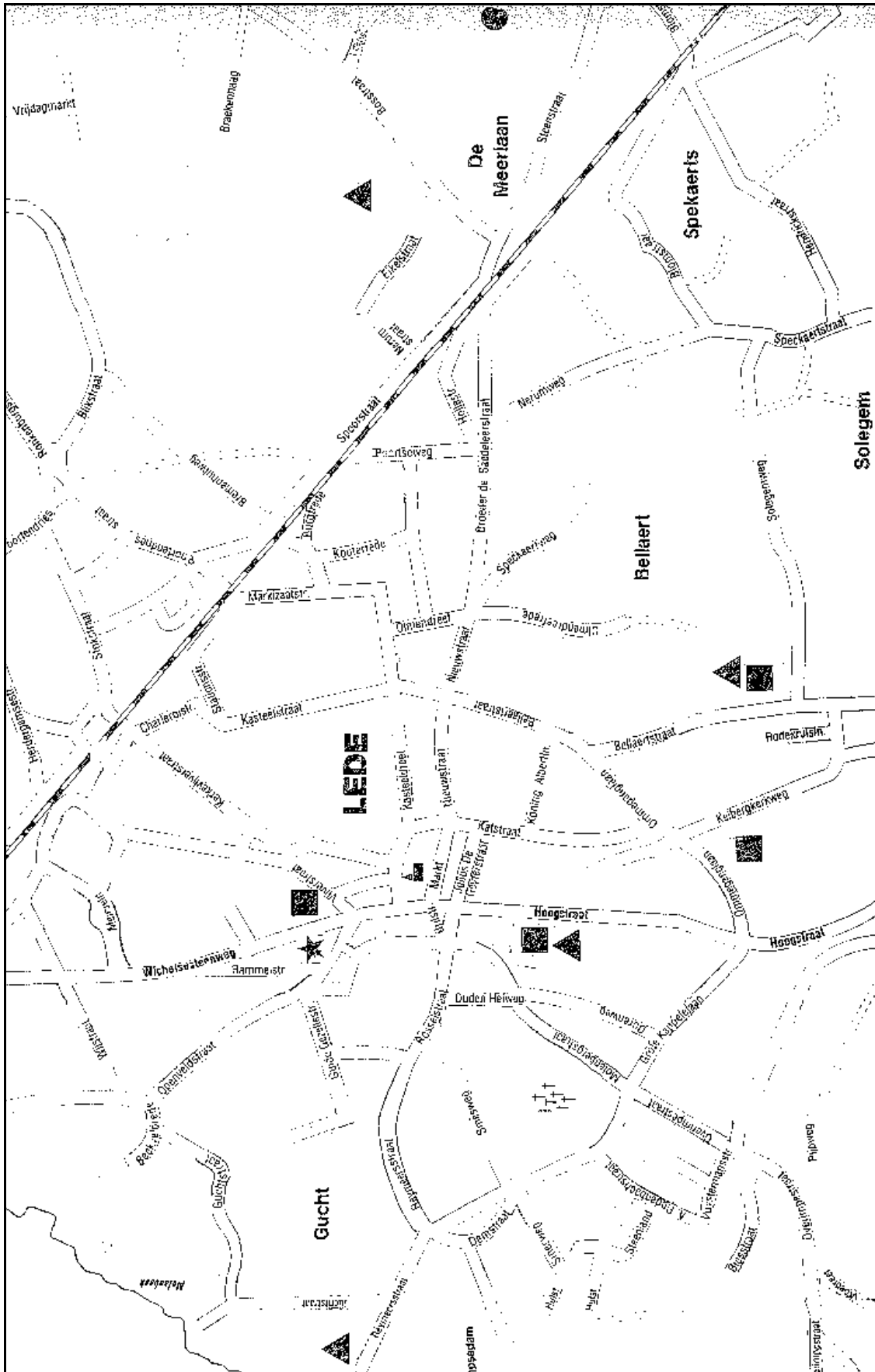
4 De Swaef & Van Langenhove 1999b, pp. 3-4; 1999a, pp. 5.

5 De Swaef & Van Langenhove 1999b, pp. 8.

6 De Swaef & Van Langenhove 1999b, pp. 3.

7 De Swaef & Van Langenhove 1999b, pp.7-8.

8 De Swaef & Van Langenhove 1999b, pp. 8.

Figuur 3: Overzicht van de opgravingen en vondsten in het centrum van Lede – driehoek: steentijden, bol: ijzertijd, vierkant: Romeinse periode, ster: vroege middeleeuwen; De Smaef en Van Langenbore, 1999a, pp. 4

2.3 De Merovingische begraafplaats langsheen de Wichelse Steenweg te Lede

Het Merovingisch grafveld te Lede⁹ is gekend sinds het midden van de negentiende eeuw. Bij de aanleg van de Wichelse Steenweg kwamen toen op diverse plaatsen vondsten aan het licht. De ontdekking was zodanig belangrijk dat ze tot een 'opgraving' leidde tussen 1846 en 1848. Helaas gebeurde dit onderzoek volgens de minst wetenschappelijke methoden, waarbij men zich vooral concentreerde op het recupereren van mooie vondsten. Er was een rechtstreeks verband tussen de hoeveelheid gevonden voorwerpen en de subsidies die voor het onderzoek door de Staat ter beschikking werden gesteld: hoe meer (mooie) vondsten, hoe meer subsidies. De vondsten kwamen in de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis terecht, van waaruit dhr Schayes, conservator van het museum, de opgravingen opvolgde. De feitelijke leiding over de opgravingen was in handen van de Leedse gemeentesecretaris De Backer.

Dat er heel wat belangrijke informatie verloren ging, hoeft geen betoog. Over het exacte aantal graven, de grafstructuren, ruimtelijke context en dergelijke meer zijn we niet ingelicht. Schayes publiceerde destijds wel enkele artikels over het vondstmateriaal, maar over de site zelf komen we niets te weten.

Dankzij het studiewerk van Katrien Van der Gucht in het kader van haar licentiaatsverhandeling (*De Merovingische begraafplaatsen in Oost- en West-Vlaanderen*, R.U.G., 1979) kon één en ander alsnog – zij het deels hypothetisch - gereconstrueerd worden. Op basis van briefwisseling tussen de gemeente en de provinciale en nationale overheden, bewaard in het Rijksarchief te Gent (heden overgebracht naar Beveren) en de bestudering van de bewaarde vondsten in het KMKKG slaagde Van der Gucht erin toch wat informatie te recupereren. Zo wist ze het grafveld op basis van de beschikbare documentatie af te bakenen (Van der Gucht, 1991, fig. 2). Het blijkt te gaan om een rijk grafveld, waarbij ondermeer de grote hoeveelheid wapens opvalt. Vermoedelijk telde het grafveld meer dan 100 graven. Tussen het Merovingisch materiaal werd ook Romeins materiaal aangetroffen, klaarblijkelijk ingezameld op hetzelfde terrein.

De controle van het perceel waar dit verslag betrekking op heeft, opent de mogelijkheid meer te weten te komen over dit toch wel bijzondere grafveld. Eventuele vondsten zouden de hypothetische afbakening kunnen bijstellen. Aangezien de inzameling van vondsten destijds ook selectief gebeurde, zouden nieuwe vondsten tevens een interessante aanvulling kunnen betekenen op de oude vondsten.

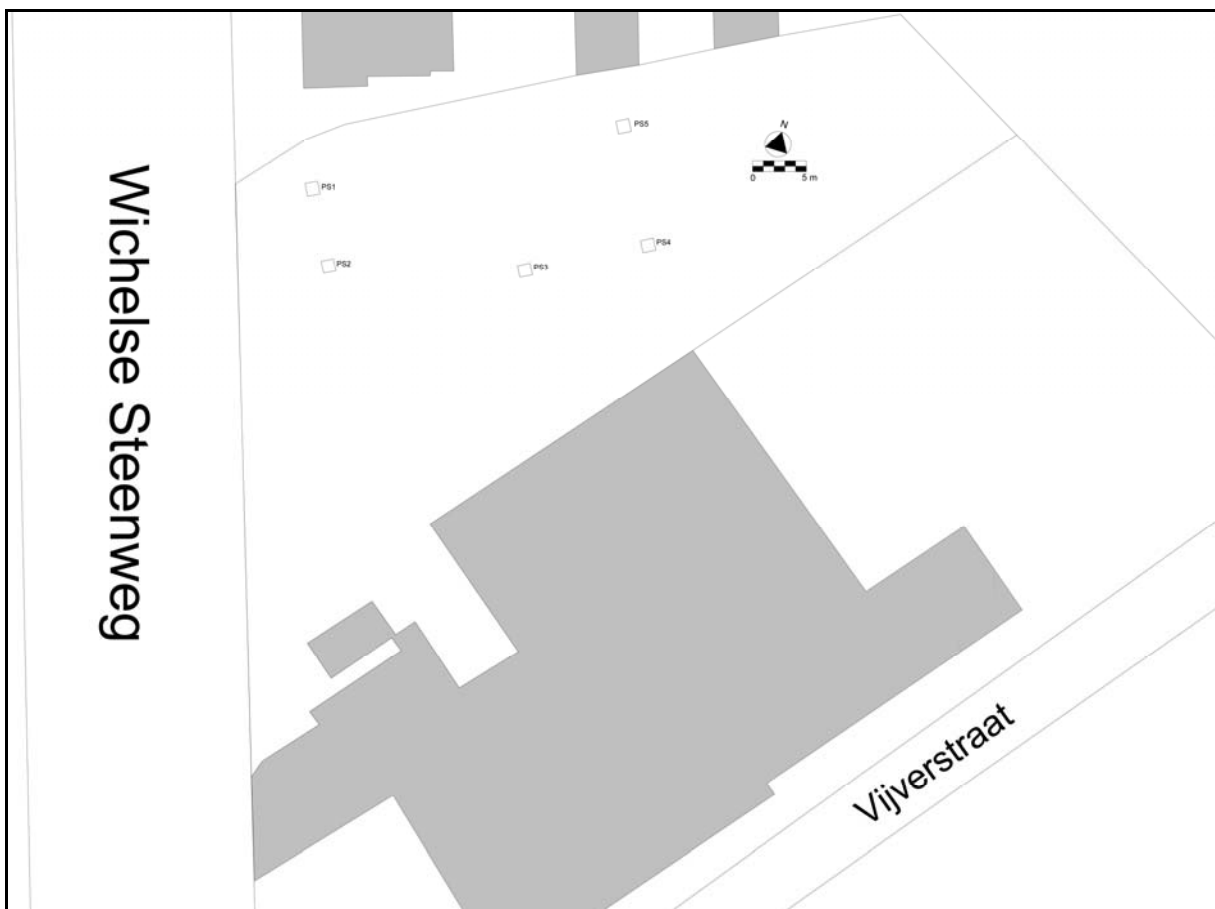
⁹ Van der Gucht K. 1983 en vooral 1991. De Swaef & Van Langenhove 1999b;

3. HET ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

In functie van de evaluatie van het terrein werden vijf proefputten (PS1 tot en met 5) aangelegd met een minigraver (fig. 4). De locatie werd gekozen op basis van het plan van de te bouwen loods. Uit het onderzoek bleek dat het terrein in het verleden met 80 tot 120 cm puin was opgehoogd (Afbeelding 1). Hieronder bevindt zich een laag van ca. 30 cm, die kan beschouwd worden als een oude ploeglaag. Daaronder situeert zich de moederbodem. Twee van de vijf proefputten onderscheiden zich van de andere. In PS4 was de puinlaag veel dunner doordat het terrein hier minder was opgehoogd. In PS5 werd na ca. 60 cm een betonlaag aangesneden. De proefputten leverden sporen noch vondsten op.

Afbeelding 1: Profiel van PS2.

Figuur 4: Situering van de proefleuven.

4. BESLUIT EN ADVIES

Gezien de geringe omvang van de proefputten is de aanwezigheid van archeologische waarden op het terrein niet uit te sluiten. Wel kan gesteld worden dat de geplande bouw geen bedreigende invloed zal hebben op het bodemarchief. Uit het onderzoek blijkt immers dat de moederbodem zich bevindt op een diepte van minstens 130 cm. Dit is veel dieper dan de onderkant van de geplande fundering. Er is dan ook geen aanleiding voor verder onderzoek.

5. BIBLIOGRAFIE

De Brouwer J. 1983, *Geschiedenis van Lede*, Lede.

De Swaef W. & Van Langenhoven B. 1999a, *Lede ondersteboven, een kijk op het verleden*, Lede.

De Swaef W. & Van Langenhoven B. 1999b, Archeologische fietstocht doorheen Lede, *Open Monumentendag Vlaanderen 12/09/1999*, pp. 3-11.

Gysseling M. 1995, Leedse gemeentenamen als toponiemen, Ken uw dorp, Jaarboek van de heemkundige kring Heemschut-Lede, 22, pp. 11-12.

In 't Ven I. & De Clercq W. 2005, *Een lijn door het landschap. Archeologie en het vTn-project 1997-1998*, Brussel.

Van der Gucht K. 1983, De Merovingische periode in Oost-Vlaanderen, *VOBOV-Info* 8-9, 16-20.

Van der Gucht K. 1991, Het Merovingisch grafveld van Lede (O.-VI.), *Bulletin van de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis*, 62, 1991, pp. 157-220.